

ORIGINAL RESEARCH PAPER

The competencies of student teachers of Farhangian University of blended learning

Hakimeh Ghorbaninejad¹, Nahid Shafiee^{*2}, Rezvan Hakimzadeh³, Nader Barzegar⁴, Batoul Faghih Aram⁵

¹ PhD student in curriculum planning, Department of Education Sciences, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

² Assistant Prof, Department of Education Sciences, ISL.C. , Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

³ Professor, Department of Education Sciences, University of Tehran, Tehran, Iran.

⁴ Assistant Prof, Department of Education Sciences, ISL.C. , Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

⁵ Assistant Prof, Department of Education Sciences, ISL.C. , Islamic Azad University, Islamshahr, Iran.

ABSTRACT

Keywords

Blended learning
competence student
teacher Farhangian
University

¹ Corresponding author
✉ n.shafiee@gmail.com

Received: 2024/03/18

Reviewed: 2024/12/01

Accepted: 2024/12/04

Published online: 2025/07/14

Background and Objectives: This research was carried out with the aim of identifying the required competencies of Farhangian University student teachers in the field of Blended learning. To achieve this goal, a general qualitative research method was used. **Methods:** Using purposive sampling, as many studies as possible, two documents and 25 experts were selected as samples. Content analysis and interview forms were used to collect data. The research data was analyzed through qualitative content analysis and using Max QDA software. In this research, in the first stage, 110 open codes were identified and arranged in the form of 12 core codes. Finally, the core codes were rearranged into 4 optional codes. **Findings:** The findings of this study include: competencies cognitive, pedagogical, professional, and technological. competencies cognitive competencies are composed of the subset of learning, thinking and wisdom, creativity, innovation, and psychology. The subset of pedagogical competencies includes the competencies of Teaching strategies and methods. classroom management is Blended and evaluation and feedback are Blended. Professional competencies include self-development, knowledge, professional, communication, and social competencies, and the subset of technological competencies includes digital and networking competencies. **Conclusion:** According to the findings of this study, it is suggested that the In future planning, university officials should change the attitude and approach of internal and external factors of the university towards blended learning in the field of pedagogy and blended learning technology and its support, and use the blended learning approach to assess needs, prepare and compile, design, implement, and evaluate.

<https://pma.cfu.ac.ir>

DOI: [10.48310/pma.2025.16049.4409](https://doi.org/10.48310/pma.2025.16049.4409)

Citation (APA) Ghorbaninezhad, H. , Shafiee, N. , Hakimzadeh, R. , Barzegar, N. and Faghiharam, B. (2025). the competencies of student teachers of Farhangian University in the field of Blended learning. *Educational and Scholastic studies*, 14(3), 145 - 161 .

 <https://doi.org/10.48310/pma.2025.16049.4409>

شایستگی‌های دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی

مقاله پژوهشی / مروری

حکیمه قربانی نژاد^۱، ناهید شفیع^{۲*}، رضوان حکیم زاده^۳، نادر برزگر^۴، بتول فقیه آرام^۵

- ۱ دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.
- ۲ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.
- ۳ استاد تمام گروه علوم تربیتی، دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران، ایران.
- ۴ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.
- ۵ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان شناسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران.

چکیده

پیشینه و اهداف: این پژوهش با هدف شناسایی شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی به اجرا درآمد. برای تحقق این هدف از روش پژوهش کیفی عام استفاده شد. جامعه آماری شامل مطالعات، کتاب‌ها و مقالات، اسناد و متخصصان دانشگاه فرهنگیان بود. **روش‌ها:** به روش نمونه‌گیری هدفمند، حداکثر ممکن مطالعات، دو سند و ۲۵ نفر از متخصصان به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از فرم‌های تحلیل محتوا و مصاحبه استفاده شد. داده‌های پژوهش از طریق تحلیل محتوای کیفی و با استفاده از نرم افزار مکس کیودی‌ای تحلیل شد. در این پژوهش در مرحله اول تعداد ۱۱۰ کد پایه شناسایی و در قالب ۱۲ کد سازمان‌دهنده تنظیم شد. در نهایت کدهای سازمان‌دهنده به ۴ کد فراگیر بازآرایی گردید. **یافته‌ها:** یافته‌های این مطالعه شامل شایستگی‌های شناختی، پداگوژیک، حرفه‌ای و فناوری است. شایستگی‌های شناختی خود از زیرمجموعه یادگیری، تفکر و خردمندی، خلاقیت و نوآوری و روانی تشکیل می‌شود. زیرمجموعه شایستگی‌های پداگوژیک شامل شایستگی‌های راهبردها و روش‌های آموزش، مدیریت کلاس ترکیبی و ارزیابی و بازخورد ترکیبی است. شایستگی‌های حرفه‌ای در برگرفته شایستگی‌های خودتوسعه‌ای، دانشی و حرفه‌ای و ارتباطی و اجتماعی است و زیرمجموعه شایستگی‌های فناوری شامل شایستگی‌های دیجیتال و شبکه‌سازی است. **نتیجه‌گیری:** طبق یافته‌های این مطالعه پیشنهاد می‌گردد که مسئولان دانشگاه در برنامه‌ریزی‌های آتی در نگرش و رویکرد عوامل درونی و بیرونی دانشگاه به آموزش ترکیبی در زمینه پداگوژی و فناوری آموزش ترکیبی و پشتیبانی از آن تغییر ایجاد نموده و با رویکرد آموزش ترکیبی به نیازسنجی، تهیه و تدوین، طراحی، اجرا و ارزشیابی بپردازند.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید.

واژه‌های کلیدی

آموزش ترکیبی
شایستگی
دانشجو معلم
دانشگاه فرهنگیان

۱. نویسنده مسئول
n.shafiee@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۹/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۴

انتشار آنلاین: ۱۴۰۴/۰۴/۲۳

شماره صفحات: ۱۶۱-۱۴۵

DOI: [10.48310/pma.2025.16049.4409](https://doi.org/10.48310/pma.2025.16049.4409)

شاپا الکترونیکی: ۸۰۹۸-۲۶۴۵

COPYRIGHTS

©2025 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

مقدمه

دانشگاه فرهنگیان اصلی ترین مرجع تأمین، تربیت و توانمندسازی نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش قلمداد می شود. بنابراین بایستی پیشرو در آموزش، پژوهش، تولید و ترویج علم نافع مورد نیاز نظام آموزشی کشور، سرآمد در آموزش و شایستگی های حرفه ای و تخصصی تربیت معلم و توانمند در بهره گیری از فناوری های نوین آموزشی و تربیتی در انجام مأموریت ها باشد (Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution, 2011a). تحقق چنین چشم اندازهایی این دانشگاه را ملزم به بهره گیری از به روزترین و پیشرفته ترین فرایندها و روش های آموزش و یادگیری می سازد.

از طرفی دیگر، عصر حاضر عصر تغییرات شتابان در ابعاد مختلف علمی و فناوری، رسانه های ارتباطی، دانش موضوعی و تخصصی، نیازهای اجتماعی، روندهای اقتصادی و غیره به طور اعم و تغییر در شیوه ها و فرایندهای آموزشی و پرورشی به طور اخص است (Yulianti & Sulistiyawati, 2020). در چنین عصری، نهادها یا سازمان هایی می توانند به حیات خود ادامه دهند که قادر باشند هم با تغییرات همگام و سازگار شوند و متناسب با آن ها به پیش بروند و هم بتوانند در تغییرات آینده در ابعاد مختلف نقش ایفا نمایند. دانشگاه فرهنگیان نیز از این قاعده مستثنی نیست. بنابراین انتظار می رود رویکردها، فرایندها و روش های آموزشی و پرورشی در این دانشگاه همگام با آخرین پیشرفت های علمی و فناوری باشد. به نحوی که بتوانند معلمانی تربیت نمایند که در محیط های آموزش و یادگیری پیچیده کنونی قادر باشند دانش آموزان با نیازهای متنوع آموزشی را حمایت کنند (Helgevol et al., 2015).

یکی از پیشرفت های اخیر در حوزه آموزش و پرورش، آموزش یا یادگیری ترکیبی است. اهمیت استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات و یادگیری ترکیبی در ایجاد عدالت آموزشی است (Kalantari et al., 2023). رویکرد و فرایندی که در آن آموزش حضوری و رو در رو با یادگیری الکترونیکی به صورت متقابل و تعاملی مورد استفاده قرار می گیرد (Lewin et al., 2009). الگویی از یادگیری که در آن تأکید بر کیفیت آموخته ها از طریق بکارگیری فناوری های اطلاعاتی و ارتباطی است و فهرست بزرگی از کاربردها و عملکردها از جمله آموزش مبتنی بر وب، آموزش مبتنی بر کامپیوتر، کلاس های مجازی و تعاملات الکترونیکی در خدمت آموزش حضوری قرار دارند، بدون اینکه به کیفیت آموزش لطمه وارد شود (Khazaei et al., 2012).

یادگیری ترکیبی مزایا و آثار سودمند متعددی دارد. بهره گیری مزایا و فرصت های آموزش حضوری و همچنین یادگیری الکترونیکی و غلبه بر کاستی های این دو حوزه (Ajam et al., 2013)، دسترسی آسان تر به اطلاعات، تجربه یادگیری مستقل و مشارکتی (Beck et al., 2021)، ارتقاء تعامل دانشجویان، بهبود مهارت های بین فردی، انعطاف پذیری در طراحی و تولید منابع یادگیری، کمک به توسعه حرفه ای (Bisriyah, 2020) تقویت یادگیری خودراهبر، ایجاد انگیزه در دانشجویان (Li, 2020)، افزایش مشارکت تحصیلی، انعطاف پذیری در یادگیری و افزایش اعتماد به نفس (Bouilheres et al., 2020)، تسهیل ارتباط و همکاری یادگیرندگان و یاددهندگان از طریق شبکه های اجتماعی، ایجاد محیطی دلگرم کننده، انعطاف در زمان و مکان یادگیری، ارتقاء مهارت های یادگیری مستقل (Anthony et al., 2019)، افزایش انگیزه و یادگیری دانشجویان، تقویت یادگیری دانشجویان با سبک های مختلف یادگیری (Livid-Smith, 2014)، انعطاف پذیری در طراحی و تولید منابع مختلف یادگیری، تقویت تنوع سبک های یادگیری، تقویت تجارب و فرصت های متنوع یادگیری الکترونیکی، افزایش مسئولیت پذیری، همکاری های اجتماعی، افزایش اعتماد به نفس و انگیزه درونی و خودکارآمدی در یادگیرندگان (Kazu & Demirkel, 2014)، افزایش اثربخشی آموزش، بهبود هزینه-اثربخشی (Abdullah et al., 2023) با کاهش ۵۰٪ زمان و هزینه های آموزشی و افزایش ۱۰٪ نتایج آموزشی، تقویت تجارب و فرصت های متنوع یادگیری (Najafi, 2017)، بهبود رضایت یادگیرندگان و کارایی تدریس (Tong & Wei, 2020) و افزایش خودپنداره و اشتیاق دانش آموزان و مولفه های آن ها (Rajabian Dehzireh et al., 2021) از مهم ترین آثار و نتایج این رویکرد از آموزش و یادگیری هستند. بر اساس تحقیقات، استفاده از فناوری های دیجیتال در آموزش و پرورش، هر دو گروه معلمان و دانش آموزان را توانمند می سازد و فرآیند یادگیری را جذاب تر و مؤثر تر می کند (George, 2024).

بهره‌گیری از یادگیری ترکیبی در دانشگاه فرهنگیان گام‌های مختلفی دارد. اولین گام در این زمینه، شناسایی شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان در زمینه آموزش یا یادگیری ترکیبی است. موضوعی که کمتر مورد توجه قرار گرفته است و محدود پژوهش‌های انجام شده نیز در زمینه طراحی الگوی یادگیری ترکیبی در بسترهایی متفاوت از دانشگاه فرهنگیان است.

به بیانی دقیق‌تر نوری‌زاده و همکاران (Nourizadeh et al., 2022) در پژوهشی با عنوان «طراحی الگوی مطلوب یادگیری ترکیبی در دانشگاه پیام نور» نشان دادند که این الگو از ۶ مؤلفه و ۳۷ شاخص تشکیل می‌شود که به ترتیب شامل ۵ شاخص مرتبط با عناصر (مدیریتی، آموزشی، منابع و امکانات، سازمانی، ارتباطی) ۷ شاخص مرتبط با ویژگی‌های (فنی، آموزشی، ارتباطی، ارزشیابی، منابع و امکانات، مدیریتی، سازمانی) ۶ شاخص کیفی (ارزشیابی، آموزشی، فنی، مدیریتی، ارتباطی، منابع و امکانات) ۶ شاخص مرتبط با نکات قوت (آموزشی، منابع و امکانات، فنی، مدیریتی، ارزشیابی و ارتباطی) ۷ شاخص مرتبط با موانع و چالش‌ها (منابع و امکانات، فنی، مدیریتی، ارزشیابی، ارتباطی، آموزشی و سازمانی) و ۶ شاخص مرتبط با شرایط عملیاتی (منابع و امکانات، فنی، مدیریتی، ارزشیابی، ارتباطی و آموزشی) می‌شود.

صادقی‌تبار و شریعت‌مداری (Sadeghi Tabar & Shariatmadari, 2019) نیز در پژوهشی با عنوان «طراحی و اعتباریابی الگوی آموزش مداوم جامعه پزشکی مبتنی بر یادگیری ترکیبی» هفت بعد اصلی الگوی خود را شامل ابعاد نهادی، پداگوژیک، مدیریت آموزشی و پشتیبانی منابع، قالب‌های یادگیری ترکیبی، ارزیابی و بازخورد، اخلاقی و فناوری و طراحی در نظر گرفتند.

بنابراین نپرداختن به موضوع در دانشگاه فرهنگیان از یک طرف و وابستگی حساس به زمینه و تأثیرپذیری زیاد این حوزه به بستر یا محیط خود، پیچیدگی و پویایی آن از طرف دیگر، این سؤال را ایجاد می‌کند که «شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه یادگیری ترکیبی چیست؟»

روش

در علوم رفتاری-انسانی، پژوهش براساس سه ملاک (الف) هدف، (ب) چگونگی گردآوری داده‌ها (ج) چارچوب حاکم بر روش تعیین می‌شود (Sarmad & Others, 2006). این پژوهش، براساس هدف، از نوع توسعه‌ای کاربردی، براساس نوع داده‌ها و گردآوری آن‌ها و همچنین چارچوب حاکم، از نوع پژوهش‌های کیفی است. پژوهش‌های کیفی به انواع مختلفی تقسیم می‌شوند. برخی از این روش‌ها مانند داده‌بنیاد، قوم‌نگاری، پدیدارشناسی، تحلیل مفهومی، اقدام پژوهی، روایی، هرمنوتیک و ...، تعریف و مراحل مشخصی دارند، اما روش‌هایی نیز وجود دارند که مبتنی بر فرایندهای پژوهش‌های کیفی مانند مصاحبه و مشاهده هستند و داده‌های آن‌ها به صورت کیفی گردآوری و تحلیل می‌شوند. این دسته از پژوهش‌ها با عنوان پژوهش‌های کیفی عام^۱ شناخته می‌شود (Caelli, Ray & Mill, 2003). در این پژوهش، پژوهشگر با داده‌های کیفی سروکار داشته و از مصاحبه و سندکاوی استفاده نموده و داده‌ها را به روش تحلیل مضمون و کدگذاری تحلیل کرد. بنابراین روش آن کیفی از نوع عام بود. منابع پاسخگویی به سؤالات پژوهش نیز شامل ۱- اسناد مرتبط با برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان ۲- مطالعات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها و مقالات ۳- متخصصان برنامه درسی و اساتید دانشگاه فرهنگیان بود. در بخش اسناد، دو سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (سندی که بنیاد تاسیس دانشگاه فرهنگیان محسوب می‌شود) و اساسنامه دانشگاه فرهنگیان مورد بررسی قرار گرفت. در بخش مطالعات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها و مقالات، منابع موجود در پایگاه‌های داده‌ای نورمگز، مگیران، پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی، گوگل اسکالر، اشپرنگر، ساینس دایرکت، امرالد و تیلور و فرانسس در بازه زمانی ۵ سال اخیر، با کلید واژه‌های «آموزش ترکیبی»، «آموزش مجازی»، «تربیت معلم» و «دانشگاه فرهنگیان» مورد بررسی و جستجو قرار گرفت و برای

منابع داخلی ۱۶۵ عنوان و مقالات خارجی ۱۲۰ عنوان یافت شد. در مرحله بعد مقالات تکراری حذف شد و تعداد عناوین مقالات داخلی به ۱۵۰ و مقالات خارجی به ۹۵ کاهش یافت. در مرحله بعد، چکیده مقالات مرور شد و تعداد ۴۸ مقاله داخلی و ۳۶ مقاله خارجی مرتبط با مسئله پژوهش انتخاب شد. در نهایت در مرحله مرور کل متن، تعداد مقالات داخلی به ۳۰ عنوان و مقالات خارجی به ۲۰ عنوان کاهش پیدا کرد و به صورت عمیق مورد مطالعه قرار گرفت. در بخش متخصصان، نیز با ۱۶ نفر از متخصصان حوزه برنامه درسی انتخاب شده به صورت هدفمند مصاحبه شد. این بخش از نمونه تا اشباع نظری پیش رفت.

جدول ۱. مشخصات شرکت کنندگان در مصاحبه

کد مصاحبه شونده	جنسیت	مدرک تحصیلی	رشته
۱	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۲	زن	دکتری	برنامه ریزی درسی
۳	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۵	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۶	زن	دکتری	برنامه ریزی درسی
۸	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۱۱	زن	دکتری	برنامه ریزی درسی
۱۲	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۱۴	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۱۵	مرد	دکتری	برنامه ریزی درسی
۱۶	زن	دکتری	برنامه ریزی درسی

برای گردآوری داده‌های پژوهش در بخش مطالعات و پژوهش‌ها و اسناد، از فرم تحلیل محتوای منابع و در بخش متخصصان از فرم مصاحبه نیمه هدایت شده استفاده شد. در این بخش، روایی داده‌ها بر اساس معیارهای قابل اعتماد بودن، معتبر بودن و قابل قبول بودن (Creswell, 2015)، از طریق بررسی و بازبینی توسط همکاران و مثلث سازی (سه‌سویه‌نگری) منابع داده‌ها سنجیده شد. هدف مثلث سازی غلبه بر سوگیری‌های ذاتی ناشی از بکارگیری یک تحلیل‌گر، مشاهده‌گر، روش یا نظریه در مطالعات است. برای این منظور از منابع سه‌گانه فوق‌الذکر استفاده شد. پایایی داده‌های پژوهش نیز به روش توافق بین دو کدگذار یا رمزگذار انجام گرفت. به این معنا که با محاسبه ضریب همبستگی بین دو کدگذار پایایی هر کد مشخص شد که میانگین ضریب پایایی برای کدها برابر با ۰/۸۳ بود که ضریب پایایی مناسبی بوده و حاکی از آن است که بین کدگذاران توافق بالایی در همسویی با انتخاب مؤلفه‌ها وجود دارد. در نهایت متناسب با ماهیت کیفی داده‌های پژوهش، از تحلیل محتوای کیفی برای تحلیل داده‌ها استفاده شد. به این صورت که ابتدا محتوای اطلاعات به دست آمده از سند برنامه درسی ملی، مقالات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها، مطالعات و مصاحبه‌ها مقوله‌بندی و کدگذاری شد. تحلیل محتوای کیفی این بخش از طریق نرم افزار مکس کیودی^۱ انجام گرفت.

یافته‌ها

برای شناسایی شایستگی‌های موردنیاز دانشجو معلمان در زمینه آموزش ترکیبی در گام اول این شایستگی‌ها از منابع مختلف ۱- مطالعات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها و مقالات ۲- سندکاو اسناد مرتبط با برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان ۳- مصاحبه با متخصصان برنامه درسی و اساتید دانشگاه فرهنگیان استخراج شد. برای این منظور، محتواهای منابع مذکور مرور، تحلیل و در قالب جداول آورده و کد پایه آن‌ها تعیین گردید. نمونه‌هایی از یافته‌های این گام به شرح جداول زیر است:

۱- مطالعات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها و مقالات

جدول ۲. شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان در زمینه آموزش ترکیبی براساس محتوای مطالعات، پژوهش‌ها، کتاب‌ها و مقالات: کدهای پایه

منبع	عبارت	کد پایه
salimi, taleb & masoudi (2023)	چابکی یادگیری الکترونیکی شامل چابکی محیطی، اشتیاق یادگیری، پشتیبانی آموزشی، برنامه‌های نوآورانه، زیرساخت‌های آموزشی دانش و اطلاعات، چابکی آموزشی، سازمان چابک، یادگیری مشارکتی، انعطاف‌پذیری آموزشی، خلاقیت در آموزش، قوانین و مقررات، فرهنگ یادگیری، هدفمندی آموزشی، جهت دار بودن آموزش است.	• اشتیاق یادگیری • نوآوری و برنامه‌های نوآورانه • دانش و اطلاعات • یادگیری مشارکتی • خلاقیت
Montasseri et al. (2023)	استفاده از روش ترکیبی باعث افزایش می‌انگین نمرات و سطح یادگیری دانشجویان اتاق عمل شده است. لذا با توجه به کارایی این شیوه تدریس، پیشنهاد می‌شود که سایر اساتید نیز جهت افزایش یادگیری دانشجویان از این روش آموزشی استفاده نمایند.	• سطح یادگیری
Samahti et al. (2024)	۱- اصول پداگوژیکی یادگیری ترکیبی در تربیت بدنی ۲- برنامه درسی، طراحی آموزشی و روش‌ها ۳- محتوا و ویژگی‌های آن ۴- مهارت، شایستگی و توسعه حرفه‌ای معلمان ۵- نقش معلم/ مربی، ۶- مولفه‌های روانشناختی ۷- تعامل، ارتباطات و مشارکت (مسائل اجتماعی یادگیری) ۸- مسائل حقوقی و نهادی ۹- عدالت آموزشی ۱۰- ارزشیابی ۱۱- زیرساخت، تجهیزات و پشتیبانی.	• مهارت، شایستگی و توسعه حرفه ای • روانشناختی • تعامل، ارتباطات و مشارکت
rastgari & salari chineh (2024)	این شیوه از آموزش، ابزار مهمی در فرایند یاددهی-یادگیری یادگیری محسوب شده و سبب ایجاد محیط یادگیری مبتنی بر یادگیرنده و انعطاف پذیری در روش های یادگیری شده است.	• مبتنی بر یادگیرنده • انعطاف پذیری در روش ها
Rudi, ealiabadi, ayati & rosteminejad (2023)	یادگیری مادام العمر از آثار و نتایج راهبرد آموزش ترکیبی است. از جمله صلاحیت‌های یادگیری مادام العمر برای دانشجو معلم صلاحیت خود مدیریتی، صلاحیت یادگیری چگونگی یادگیری، صلاحیت ابتکار و کارآفرینی، صلاحیت کسب اطلاعات، صلاحیت دیجیتال و صلاحیت تصمیم‌گیری است.	• یادگیری مادام‌العمر • خودمدیریتی • یادگیری چگونگی یادگیری • ابتکار و نوآوری • کارآفرینی • صلاحیت دیجیتال • کسب اطلاعات • تصمیم‌گیری
naranjisani, shaihesini & ghafarani (2022)	مطالعه پژوهش‌های مرتبط با رویکرد یاددهی-یادگیری ترکیبی در دانشگاه‌های ایران بیانگر آن است که شایستگی‌های مرتبط با دانشجو، شامل آمادگی روانی (انگیزه، رغبت و سودمندی)، پیوندجویی، آمادگی فراشناختی (خودکارآمدی، خودتنظیمی، خودراهبری)، تفکر سنجشگرانه (گرایش به تفکر انتقادی) و دانش فنی (مهارت‌های رایانه‌ای) است.	• آمادگی روانی • مهارت بین فردی • آمادگی فراشناختی، خودکارآمدی و خودراهبری • تفکر سنجشگرانه (تفکر انتقادی) • دانش فنی (مهارت‌های رایانه‌ای)
Zarrabian (2018)	استفاده از این الگوی آموزشی، موجب غنی شدن آموزش و امکان فراهم آوردن تجربه یادگیری فعال، افزایش دسترسی و انعطاف‌پذیری، یادگیری از طریق وب و غیره می‌گردد	• یادگیری فعال • دسترسی • انعطاف‌پذیری • یادگیری از طریق وب

منبع	عبارت	کد پایه
Beck et al (2021)	دسترسی آسانتر به اطلاعات، تجربه یادگیری مستقل و تقویت تجارب و فرصت‌های متنوع یادگیری از مزایای یادگیری ترکیبی محسوب می‌شود.	- دسترسی به اطلاعات - یادگیری مستقل - دسترسی به فرصت‌های متنوع یادگیری
Gultom, & Suhartini (2021)	یادگیری و تسلط بر نرم افزارهای کاربردی برای پشتیبانی از فعالیت‌های یادگیری ترکیبی اهمیت دارد.	تسلط بر نرم‌افزارهای کاربردی
Tong, & Wei (2020)	یادگیری ترکیبی توانایی عملی و کاربردی، خودآموزی و فعالیت مستقل دانشجویان را به طور مؤثرتر بهبود می‌بخشد.	- توانایی عملی و کاربردی - خودآموزی - فعالیت مستقل
Elizabeth Stacy (2019)	طراحی برنامه درسی آموزش ترکیبی، تلفیق عناصر مختلف برنامه شامل یادگیری آفلاین و آنلاین، یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی، زنده و مشارکتی، یادگیری ساختاریافته و ساختارنیافته، یادگیری محتوای سنتی و در دسترس، یادگیری مبتنی بر فعالیت فردی و یادگیری مبتنی بر عناصر ترکیبی فرمت‌های همزمان فیزیکی، همزمان آنلاین و غیرهمزمانی مبتنی بر سرعت شخصی با هم ترکیب می‌شوند.	- به کارگیری یادگیری آفلاین و آنلاین - یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی - یادگیری ساختاریافته و ساختارنیافته - یادگیری محتوای سنتی و در دسترس
Ural, & Takaoğlu (2023)	آموزش ترکیبی به دلیل استفاده از روش‌های مختلف آموزشی (گروهی، فردی و جمعی) و کاربرد آموزش حضوری باعث بهبود دسترسی یادگیرندگان به یاددهنده و محتوای آموزش، فراهم سازی تجربیات یادگیرندگان، امکان برقراری ارتباط همزمان و غیرهمزمان تعاملی و تاملی افزایش رضایت انگیزه پیشرفت و رضایت تحصیلی می‌شود.	- استفاده از روش‌های متعدد - بهبود دسترسی یادگیرندگان - امکان برقراری ارتباط همزمان و غیرهمزمان - تعامل - رضایت انگیزه پیشرفت - رضایت تحصیلی
Bolatov et al (2023)	شرط ضروری تضمین کیفیت و اثربخشی آموزشی یادگیرندگان، پس از ورود به محیط‌های آموزشی و ادامه تحصیل آنان، داشتن انگیزش است.	انگیزش

۲- اسناد مرتبط با برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان

مهم‌ترین اسناد مرتبط با برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان شامل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و اساسنامه این دانشگاه بود که در هر یک از آن‌ها کدهای مربوط به برنامه درسی آموزش ترکیبی دانشگاه، به شرح جدول ۳ احصاء شد.

جدول ۳. شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی براساس محتوای سند تحول و اساسنامه دانشگاه: کدهای پایه

منبع	عبارت	کد پایه
Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution, (2011b)	هدف عملیاتی (راهکار) ۱۱: «بازمهندسی سیاست‌ها و باز تنظیم اصول حاکم بر برنامه‌درسی تربیت معلم با تأکید بر کارورزی و انطباق سطح شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان در سطح ملی و جهانی با مقتضیات الگوی برنامه‌درسی در نظام تعلیم و تربیت و طراحی سیاست‌های مناسب برای ارتقای شیوه‌های جذب، تربیت و نگهداشت معلمان در آموزش و پرورش» راهکار ۲-۱۱: طراحی و ارتقای نظام تربیت حرفه‌ای معلمان در آموزش و پرورش با تأکید بر حفظ تعامل مستمر دانشجو معلمان با مدارس و نهادهای علمی و پژوهشی در طی این دوره و فراهم آوردن امکان کسب تجربیات واقعی از کلاس درس و محیط‌های آموزشی	- شایستگی حرفه‌ای - تعامل با مدارس - تعامل با نهادهای علمی - تعامل با نهادهای پژوهشی - کسب تجربیات واقعی از مدارس

منبع	عبارت	کد پایه
Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution (2011a)	دانشگاه فرهنگیان، دانشگاهی است برای تأمین، تربیت و توانمند سازی منابع انسانی وزارت آموزش و پرورش، پیشرو در آموزش، پژوهش، تولید و ترویج علم نافع مورد نیاز آموزش و پرورش، سرآمد در آموزش و شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی تربیت معلم، توانمند در بهره‌گیری از فناوری‌های نوین آموزشی و تربیتی در انجام مأموریت‌ها، ... وابسته به وزارت آموزش و پرورش که طبق مفاد این اساسنامه، مصوبات شورای عالی انقلاب فرهنگی، ضوابط و مقررات وزارتین آموزش و پرورش و علوم، تحقیقات و فناوری و قوانین و مقررات مربوط اداره می‌شود.	• پژوهش • تولید و ترویج علم • فناوری‌های نوین آموزشی

۳- مصاحبه با متخصصان برنامه درسی و اساتید دانشگاه فرهنگیان

جدول ۴. شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی براساس مصاحبه‌های

متخصصان: کدهای پایه

کد مصاحبه‌شونده	عبارت	کد پایه
۱	دانشجو معلمان با سهیم شدن در اهداف آموزشی برنامه آموزش ترکیبی، باعث تبادل اطلاعات، اجتماعی سازی، برقراری ارتباط و تعامل آنها با دوستان و معلمان در گروه‌ها و شبکه‌های مجازی می‌شوند تا به طور فعال در یادگیری مشارکت داشته باشند. آنان می‌آموزند با شرکت در گروه‌های شبکه‌های مجازی و ایجاد یک محیط جامع، مثبت و دوستانه، ایده‌ها و نظرات خود را به اشتراک بگذارند.	• تبادل اطلاعات • اجتماعی سازی • ارتباط و تعامل مجازی • مشارکت فعال در یادگیری • اشتراک‌گذاری ایده‌ها و نظرات
۲	دانشجو معلمان در فرایند آموزش، مشارکت فعالانه خواهند داشت و در یک ارتباط دو سویه و همکاری مؤثر با معلم و سایر فراگیران آموزش و کلاس درس را پیش خواهند برد. از این رو موقعیت‌های یادگیری باید شامل فعالیت عملی و ذهنی گوناگونی باشد که امکان این مشارکت را فراهم کند. بدیهی است در این نوع آموزش، دانشجویان پرسشگرند، فعالیت‌های پیشنهادی در کلاس درس را انجام می‌دهند، بحث‌گروهی می‌کنند، ارائه دهنده هستند، یافته‌های دیگران را نقد می‌کنند، دست به تولید می‌زنند، به کنترل و پیشرفت فرایند آموزش کمک می‌کنند و در یک کلام شریک یادگیری هستند.	• مشارکت فعالانه • ارتباط دوسویه و تعاملی • همکاری مؤثر • فعالیت‌های عملی و ذهنی • پرسشگری • بحث گروهی • نقادی • مولد و سازنده بودن • شریک یادگیری • یادگیرنده‌محوری
۸	توجه به فراگیر، استفاده از ابزارهای چندرسانه‌ای، هزینه پایین، تلفیق انواع روش‌های نوین آموزشی، ترکیب انواع رویکردهای یادگیری، همگرایی و تلفیق یادگیری کلاسی و مبتنی بر وب، خودآموز و مادام العمر بودن، تسهیل یادگیری، تعاملی و مشارکتی بودن، تعریف جدید نقش و مسولیت جدید دانشجویان در فرایند یادگیری، ابزارهای قابل حمل یادگیری در همه جا همه وقت و انگیزش و جذابیت در فرایند آموزش و یادگیری از جمله شاخص‌هایی است که به منظور اثربخشی آموزش ترکیبی باید مورد توجه قرار گیرد.	• فراگیرمحوری • استفاده از روش‌های نوین آموزشی • استفاده از انواع رویکردهای یادگیری • یادگیری کلاسی • یادگیری مبتنی بر وب • خودآموزی • یادگیری مادام العمر • یادگیری مشارکتی • استفاده از ابزار چندرسانه‌ای • انگیزش تحصیلی

کد پایه	عبارت	کدمصاحبه‌شونده
• مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی • مدیریت ارزیابی و بازخورد • شایستگی‌های دانشی و حرفه‌ای • مهارت‌های خود توسعه‌ای • مدیریت کلاس • استفاده از منابع تدریس • فناوری اطلاعات و ارتباطات • مدیریت کلاس آموزش مجازی • مدیریت زمان • مدیریت کلاس مجازی • آشنایی با زیر ساخت‌های فناوریانه • برخورداری از سواد رسانه‌ای • مهارت ارتباطات میان فردی مجازی • مهارت پداگوژی و ارزیابی و بازخورد از آموزش مجازی	در جریان آموزش و یادگیری مجازی و حضوری بهره مندی از مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی، مدیریت ارزیابی و بازخورد، شایستگی‌های دانشی و حرفه‌ای، مهارت‌های خود توسعه‌ای، مدیریت کلاس، استفاده از منابع تدریس، فناوری اطلاعات و ارتباطات، مدیریت کلاس آموزش مجازی، مدیریت زمان، مدیریت کلاس مجازی، آشنایی با زیرساخت‌های فناوریانه، برخورداری از سواد رسانه‌ای، طراحی و توسعه محتوای آموزشی، مهارت ارتباطات میان فردی مجازی، مهارت پداگوژی و ارزیابی و بازخورد از آموزش لازم و ضروری بوده و در بهبود عملکرد فراگیران موثر است.	۷
• توانایی‌های شناختی • توانایی‌های تعاملی • توانایی‌های عاطفی • مهارت‌های شناختی مجازی • توانایی‌های عاطفی در مدیریت فضای مجازی • مهارت‌های عملی تدریس مجازی	با به کارگیری آموزش ترکیبی ما می‌توانیم در شرایط عادی خارج از وضعیت موجود هم به تعامل بیشتر بین اساتید و دانشجو معلمان کمک کنیم. توانایی‌های شناختی برای درک نیازها و خواسته‌های دانشجو معلمان، توانایی‌های تعاملی برای ایجاد ارتباط موثر و توانایی‌های عاطفی برای مدیریت احساسات و انگیزه‌ها از جمله شایستگی‌های حضوری دانشجو معلمان به شمار می‌رود. هم چنین مهارت‌های شناختی مرتبط با فناوری اطلاعات و ارتباطات، توانایی‌های عاطفی برای مدیریت انگیزه در محیط مجازی و مهارت‌های عملی برای اجرای تدریس موثر در فضای برخط از جمله شایستگی‌های مجازی است.	۴
• آزمایش • گفت‌وگوی علمی • مباحثه • استدلال • تعامل و مشارکت • نقد • استنباط و نتیجه‌گیری • تفسیر داده‌ها	برای تحقق سطوح بالای یادگیری، به عنوان یکی از شرایط یادگیری ترکیبی، می‌بایست فعالیت‌های عملی و ذهنی مناسبی مطرح شود که شامل آزمایش، گفتگوهای علمی، مباحثه، استدلال، تعامل بین افراد، مشارکت در انجام کارها، نقد نظرات یکدیگر، استنباط و نتیجه‌گیری، تفسیر داده‌ها و ... است.	۱۵

در گام دوم، کدهای پایه بدست آمده از منابع فوق (۱۱۰ کد) از طریق تلفیق و ترکیب به کدهای سازمان‌دهنده به شرح جدول ۵ تبدیل شدند:

جدول ۵. شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی: کدهای پایه و سازمان‌دهنده

کدهای پایه	کدهای سازمان‌دهنده	کدهای پایه	کدهای سازمان‌دهنده
شایستگی خود توسعه‌ای	• یادگیری مستقل • خودآموزی • فعالیت مستقل • یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی • یادگیرنده محوری • فراگیر محوری • آمادگی فراشناختی (خودکارآمدی و خودراهبری) • خودمدیریتی • دانش و اطلاعات • کسب اطلاعات • تجربیات واقعی از مدارس • تجربیات واقعی از محیط‌های آموزشی • دسترسی به منابع اطلاعاتی • دسترسی به اطلاعات • دسترسی به فرصت‌های متنوع یادگیری • مهارت بین فردی • توانایی‌های شناختی	• ارتباط و تعامل مجازی • ارتباط دوسویه و تعاملی • تعامل • تعامل و مشارکت • تعامل با مدارس • تعامل با نهادهای علمی • تعامل با نهادهای پژوهشی • مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی • مشارکت فعالانه • همکاری مؤثر • توانایی‌های تعاملی • اجتماعی سازی	شایستگی ارتباطی و اجتماعی
شایستگی شبکه سازی	• تیم سازی • گروه بندی و کار گروهی • تبادل ایده ها • افزایش اعتماد به نفس • خلق روابط طولانی مدت • سبک شبکه سازی • اشترا گذاری ایده ها و نظرات	• آمادگی روانی • انگیزش تحصیلی • انعطاف پذیری • اشتیاق یادگیری • توانایی عاطفی در مدیریت فضای مجازی	شایستگی روان شناختی
شایستگی راهبردها و روش های آموزش	• استفاده از انواع رویکردهای یادگیری • استفاده از روش های نوین آموزشی • استفاده از منابع تدریس • منابع و اطلاعات جدید • مدیریت کلاس مجازی • مهارت های عملی تدریس مجازی • بکارگیری یادگیری آفلاین و آنلاین • مدیریت کلاس • مشارکت فعال در یادگیری • مهارت پداگوژی و ارزیابی و بازخورد از آموزش مجازی	• خلاقیت • ابتکار و نوآوری • کارآفرینی • نوآوری و برنامه های نوآورانه • تولید و ترویج علم • مولد و سازنده بودن • پروراندن هوش خلاق • خلق فرصت های تازه	شایستگی خلاقیت و نوآوری

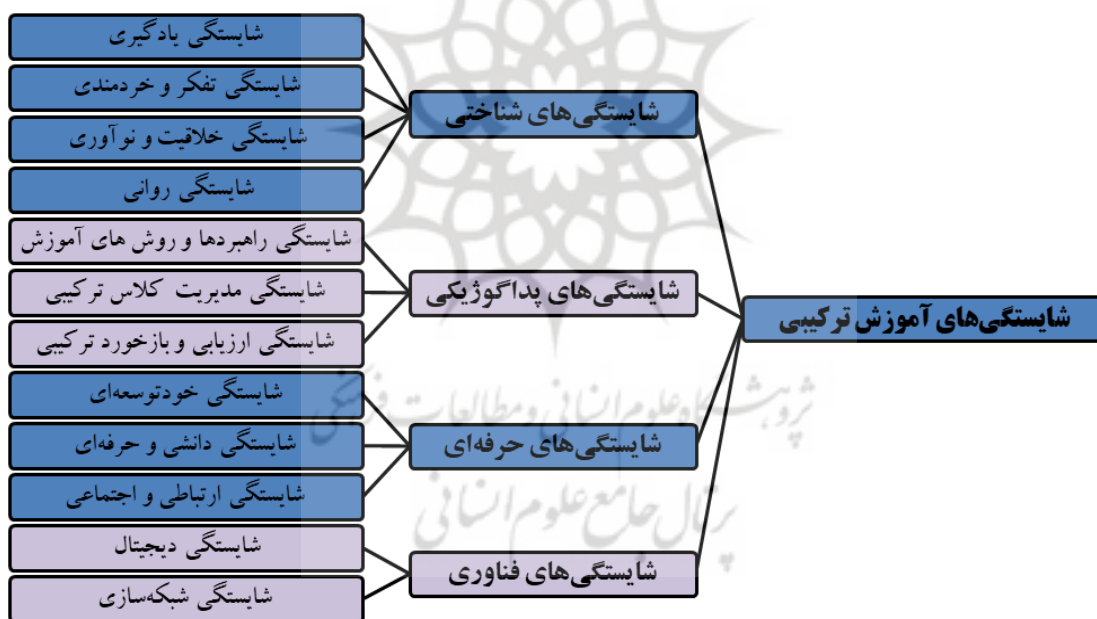
• تسلط بر نرم افزارهای کاربردی • استفاده از ابزارهای متنوع و پیشرفته • بکارگیری ابزارهای متنوع • دانش فنی (مهارت‌های رایانه‌ای) • فناوری‌های نوین آموزشی • یادگیری از طریق وب • یادگیری مبتنی بر وب • استفاده از ابزار چندرسانه‌ای • بکارگیری فناوری‌های پیشرفته • مهارت‌ارتباطات میان فردی مجازی • آشنایی با زیرساخت‌های فناورانه • برخورداری از سواد رسانه‌ای • فناوری اطلاعات و ارتباطات • مهارت‌های شناختی مجازی • توانایی‌های عاطفی در مدیریت فضای مجازی • صلاحیت دیجیتال	• خودارزیابی • ارزیابی توسط هم‌تایان • مدیریت ارزیابی و بازخورد	• شایستگی دیجیتال	• شایستگی مدیریت ارزیابی و بازخورد
• تصمیم‌گیری • تبادل اطلاعات • پژوهش • روش‌های یادگیری متنوع • شایستگی‌های دانشی و حرفه‌ای • شایستگی‌های خود توسعه‌ای • مدیریت کلاس	• شریک یادگیری • یادگیری چگونگی یادگیری • یادگیری ساختاریافته و ساختارنیافته • یادگیری فعال • یادگیری کلاسی • یادگیری مادام‌العمر • یادگیری محتوای سنتی و در دسترس • یادگیری مشارکتی	• شایستگی دانشی و حرفه‌ای	• شایستگی یادگیری
• آزمایش • استدلال • استنباط و نتیجه‌گیری • بحث گروهی • پرسشگری • تفسیر داده‌ها • تفکر سنجشگرانه (تفکر انتقادی) • فعالیت‌های عملی و ذهنی • گفت‌وگوی علمی • مباحثه • نقادی • نقد	• کلاس درس معکوس • کارگاه فعال • فن آوری تعاملی • تلفیق آموزش سنتی و برخط • در هر زمان و مکان • تنوع مدل‌ها و شیوه‌های طراحی	• شایستگی تفکر و خردمندی	• شایستگی مدیریت کلاس ترکیبی

در گام سوم، کدهای سازمان‌دهنده به کدهای فراگیر به شرح جدول زیر تبدیل شدند:

جدول ۵. جدول نهایی حاصل از کدهای سازمان‌دهنده و کدهای فراگیر

کدهای سازمان‌دهنده	کدهای فراگیر
• شایستگی یادگیری • شایستگی تفکر و خردمندی • شایستگی خلاقیت و نوآوری • شایستگی روانی	شایستگی‌های شناختی
• شایستگی راهبردها و روش‌های آموزش • شایستگی مدیریت کلاس ترکیبی • شایستگی ارزیابی و بازخورد ترکیبی	شایستگی‌های پداگوژیکی
• شایستگی خودتوسعه‌ای • شایستگی دانشی و حرفه‌ای • شایستگی ارتباطی و اجتماعی	شایستگی‌های حرفه‌ای
• شایستگی دیجیتال • شایستگی شبکه‌سازی	شایستگی‌های فناوری

و در نهایت در گام پایانی، شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان در زمینه آموزش ترکیبی در قالب الگوی مفهومی زیر تنظیم گردید:

شکل ۱. الگوی شماتیک شایستگی‌های مورد نیاز دانشجو معلمان در زمینه آموزش ترکیبی

بحث و نتیجه‌گیری

دانشگاه فرهنگیان اصلی‌ترین مرجع تأمین، تربیت و توانمند سازی نیروی انسانی وزارت آموزش و پرورش قلمداد می‌شود. بنابراین بایستی در حوزه‌های مختلف پیشرو باشد تحقق چنین چشم اندازهایی این دانشگاه را ملزم به بهره‌گیری از به‌روزترین و پیشرفته‌ترین فرایندها و روش‌های آموزش و یادگیری می‌سازد. یکی از پیشرفت‌های اخیر در حوزه آموزش و پرورش، آموزش یا یادگیری ترکیبی است. رویکرد و فرایندی که در آن آموزش حضوری و رو در رو با یادگیری الکترونیکی به صورت متقابل و تعاملی مورد استفاده قرار می‌گیرد

اینکه دانشجو معلمان این دانشگاه در زمینه آموزش ترکیبی باید دارای چه شایستگی‌هایی باشند موضوع این مقاله بود. برای این امر از منابع سه‌گانه اسناد بالادستی دانشگاه، بنیان‌های نظری موضوع و مصاحبه با متخصصان استفاده شد. براساس یافته‌های این پژوهش شایستگی‌های موردنیاز دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان در زمینه آموزش ترکیبی شامل شایستگی‌های شناختی (شایستگی‌های یادگیری، شایستگی تفکر و خردمندی، شایستگی‌های خلاقیت و نوآوری و روانی)، شایستگی‌های پداگوژیک (راهبردها و روش‌های آموزش، مدیریت کلاس ترکیبی و ارزیابی و بازخورد ترکیبی)، شایستگی‌های حرفه‌ای (خودتوسعه‌ای، دانشی و حرفه‌ای و ارتباطی و اجتماعی) و شایستگی‌های فناوری (دیجیتال و شبکه‌سازی). همان‌طور که در بخش‌های قبل ذکر شد، مبانی نظری و پیشینه پژوهشی به عنوان یکی از منابع گردآوری اطلاعات مورد استفاده قرار گرفت. بنابراین شایستگی‌های شناختی دانشجومعلمان در زمینه آموزش ترکیبی با یافته‌های الیزابت استسی (Elizabeth Stacy (2019)، بک و همکاران (Beck et al (2021)، ضرابیان (Zarrabian (2018)، نارنجی ثانی، شاه حسینی و غفرانی (Naranjisani, Shaihesini & Ghafarani (2022)، رودی علی آبادی، آیتی و رستمی نژاد (Rudi, Ealiabadi, Ayati & Rosteminejad (2023)، سلیمی، طالبی و مسعودی (Salimi, taleb & masoudi (2023)، تانگ و وی (Tong, & Wei (2020) همخوانی دارد. نمونه‌های زیر مصادیقی از این همخوانی است.

یافته «شایستگی یادگیری» با یافته‌های الیزابت استسی (Elizabeth Stacy (2019 که به بکارگیری انواع یادگیری و بک و همکاران (Beck et al (2021 به ایجاد فرصت‌های متنوع یادگیری در آموزش ترکیبی تاکید دارند همخوان و همسو است. یافته «شایستگی روانی» و یافته «شایستگی تفکر و خردمندی» با یافته‌های نارنجی ثانی، شاه حسینی و غفرانی (Naranjisani, Shaihesini & Ghafarani (2022 که شایستگی‌های مرتبط با دانشجو را، شامل آمادگی روانی (انگیزه، رغبت و سودمندی)، پیوندجویی، آمادگی فراشناختی (خودکارآمدی، خودتنظیمی، خودراهبری)، تفکر سنجش‌گرانه (گرایش به تفکر انتقادی) و دانش فنی (مهارت‌های رایانه‌ای). در آموزش ترکیبی می‌داند همخوان و همسو است. یافته «شایستگی خلاقیت و نوآوری» با یافته‌های سلیمی، طالبی و مسعودی (Salimi, Taleb & Masoudi (2023) که به برنامه‌های نوآورانه در آموزش ترکیبی توجه دارد همخوان و همسو است.

در بخش شایستگی‌های پداگوژیک یافته‌های پژوهش با یافته‌های رودی علی آبادی، آیتی و رستمی نژاد (Rudi (2023، الیزابت استسی (Elizabeth Stacy (2019، Aliabadi, Ayati & Rosteminejad, 2023، محمودی و رویانی (Mahmoudi & Royani, 2017) و غفاری و فردانش (Ghaffari & Fardanesh, 2016) همخوانی دارد.

در بخش شایستگی‌های حرفه‌ای یافته‌های پژوهش همخوان با یافته‌های سلیمی، طالبی و مسعودی (Salimi, Taleb & Masoudi (2023)، بک و همکاران (Beck et al (2021، غفاری و فردانش (Ghafari & Fardanesh (2016)، محمودی و رویانی (Mahmoudi & Royani (2017) است.

و در نهایت در شایستگی‌های فناوری با یافته‌های گلثوم و سوهارتینی (Gultom, & Suhartini (2021، تانگ و وی (Tong, & Wei (2020)، رودی علی آبادی، آیتی و رستمی نژاد (Rudi, Ealiabadi, Ayati & Rosteminejad (2023، الیزابت استسی (Elizabeth Stacy (2019، محمودی و رویانی (Mahmoudi & Royani (2017، غفاری و فردانش (Ghafari & Fardanesh (2016)، ضرابیان (Zarrabian (2018) همخوان و همسو است.

با توجه به نتایج بدست آمده و شناسایی شایستگی‌ها و ویژگی‌ها، انتظار می‌رود مسئولان دانشگاه در برنامه‌ریزی‌های آتی با رویکرد آموزش ترکیبی به نیازسنجی، تهیه و تدوین، طراحی، اجرا و ارزشیابی بپردازند. هم چنین توصیه می‌گردد ابعاد زیر مورد توجه قرار گیرد:

- تغییر در نگرش و رویکرد عوامل درونی و بیرونی دانشگاه به آموزش ترکیبی
- تغییر در زمینه پداگوژی و فناوری آموزش ترکیبی و پشتیبانی از آن
- طراحی مجدد در ساختار، وظایف سازمانی و مقررات اجرایی براساس آموزش ترکیبی
- برنامه‌ریزی و سازماندهی، پشتیبانی، هماهنگی، نظارت، ارزیابی و بازخورد از محیط یادگیری براساس آموزش ترکیبی

مشارکت نویسندگان

این مقاله، برگرفته از رساله دکتری در رشته برنامه ریزی درسی در دانشگاه آزاد اسلامشهر با عنوان «شناسایی شایستگی‌های آموزش ترکیبی دانشجو معلمان و طراحی الگوی برنامه درسی در دانشگاه فرهنگیان» بود.

تشکر و قدردانی

از تمامی صاحب‌نظران، اساتید و معلمان که در این پژوهش همکاری داشتند قدردانی می‌شود.

تعارض منافع

«هیچ‌گونه تعارض منافع توسط نویسندگان بیان نشده است»

منابع

- خزاعی، شهرام؛ راشدی، الهه؛ براتی، الهه. (۱۳۹۱). رویکردهای آموزش تلفیقی در علوم پزشکی: مطالعه موردی. پژوهان (۱۱)، ۶-۱۱.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۱الف). اساسنامه دانشگاه فرهنگیان. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی. (۱۳۹۱ب). سند تحول بنیادین آموزش و پرورش. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- رجب‌پور، مریم؛ ناظر شندی، مریم؛ جنگی‌زهی، حمیدرضا؛ حسینی، سید محمد امین. (۱۴۰۰). تاثیر آموزش ترکیبی بر خودپنداره و اشتیاق تحصیلی دانش آموزان. آموزش در علوم/انتظامی، ۹(۳۵)، ۱۵۳-۱۸۰.
- رستگاری، نرجس؛ سالاری‌چینه، پروین. (۱۴۰۳). شناسایی عوامل مؤثر در اجرای یادگیری ترکیبی دانشجو معلمان دانشگاه فرهنگیان. مطالعات برنامه درسی، ۱۸(۷۱)، ۲۳۲-۲۰۵.
- رودی‌علی‌آبادی، ثریا؛ آیتی، محسن؛ رستمی‌نژاد، محمدعلی. (۱۴۰۲). تأثیر یادگیری ترکیبی مبتنی بر رسانه‌های دیجیتال بر صلاحیت‌های یادگیری مادام‌العمر دانشجویان. آموزش پژوهی، ۹(۳۵)، ۳۱-۱۸.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ حجازی، الهه. (۱۳۹۹). روش‌های تحقیق در علوم رفتاری. تهران: آگاه.
- سلیمی، مستانه؛ طالب، زهرا؛ مسعودی‌ندوشن، عصمت. (۱۴۰۳). شناسایی، اعتباریابی و مدل عوامل مؤثر بر چابکی یادگیری در یادگیری الکترونیکی در نظام آموزش و پرورش. پژوهش در برنامه ریزی درسی، ۲۰(۷۷)، ۱۳۶-۱۲۵.
- سماحتی، گیتا؛ جوادی‌پور، محمد؛ رضایی، علی‌اکبر؛ حاتمی، حجت. (۱۴۰۳). شناسایی عناصر برنامه درسی آموزش تربیت بدنی با یادگیری ترکیبی. پژوهش در ورزش تربیتی، ۱۲(۳۴)، ۱۹۲-۱۷۳.
- صادقی‌تبار، پروین؛ شریعتمداری، مهدی. (۱۳۹۹). طراحی و اعتباریابی الگوی آموزش مداوم جامعه پزشکی مبتنی بر یادگیری ترکیبی فصلنامه علمی، پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۸(۱)، ۹۸-۷۹.
- ضرابیان، فروزان. (۱۳۹۷). تاثیر روش یاددهی - یادگیری ترکیبی بر یادگیری، انگیزش و علاقه به درس آناتومی در دانشجویان علوم پزشکی. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۱۰(۱)، ۷۱-۶۳.
- عجم، علی‌اکبر؛ جعفری‌ثانی، حسین؛ آهنچیان، محمدرضا. (۱۳۹۲). نقش انگیزه و مهارت‌های رایانه‌ای دانش آموزان در دیدگاه آنها در مورد رویکرد یادگیری ترکیبی. فصلنامه رویکردهای نوین در مدیریت آموزشی، ۴(۳)، ۶۳-۸۱.
- غفاری، مهتاب؛ فردانش، هاشم. (۱۳۹۵). یادگیری ترکیبی و آموزش از طریق موبایل. کرج: مهتاب گاندی.
- کلاتتری، فریبرز؛ اسلام‌پناه، مریم؛ لایی، سوسن؛ محمدی، سحر. (۱۴۰۳). ارائه و اعتبارسنجی الگوی عدالت آموزشی مبتنی بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات با رویکرد آموزش ترکیبی در آموزش و پرورش. تکنولوژی در کارآفرینی و مدیریت استراتژیک، ۱۰(۳)، ۱۷۵-۱۸۷.
- محمودی، مهدی؛ رویانی، صفورا. (۱۳۹۶). نقش یادگیری ترکیبی در توسعه آموزش و فرایند یاددهی یادگیری ترکیبی با ارایه ضرورت‌ها، چالش‌ها و راهکارهای آن. (۱)۷، ۶۳-۵۱.

منتصری، محمدعلی؛ بادیه پیمای جهرمی، زهره؛ شادفرد، زهرا؛ پیشگر، زهرا؛ تقی زادگانزاده، محبوبه. (۱۴۰۳). ارزیابی اثربخشی آموزش مبتنی بر سناریو به دو روش حضوری و ترکیبی بر یادگیری دانشجویان اتاق عمل. پژوهش در آموزش علوم پزشکی، ۴۱(۴)، ۳۲-۴۱.

نارنجی ثانی، فاطمه؛ شاه حسینی، محمدعلی؛ غفرانی، عاطفه. (۱۴۰۲). مرور نظام‌مند پژوهش‌های مرتبط با رویکرد یاددهی-یادگیری ترکیبی در دانشگاه‌های ایران. فصلنامه فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۱۳(۴)، ۱۵۲-۱۳۲.

نوری‌زاده، اکبر؛ زین‌آبادی، حسن‌رضا؛ نوه‌ابراهیم، عبدالرحیم؛ عبدالحی، بیژن. (۱۴۰۱). طراحی الگوی مطلوب یادگیری ترکیبی در دانشگاه پیام نور. نشریه علمی آموزش و ارزشیابی، ۴(۱)، ۶۶-۳۳.

References

- Abdullah, A. H., Setiana, D., Susanto, H. & Besar, N. (2023). engineering Digital Education, Integrated Online and Traditional Learning, Shifting Paradigm of Blended Learning in Time and Post-Pandemic COVID-19. In: Ordóñez de Pablos P, Zhang X, Almunawar M. (Eds.) Handbook of Research on Education Institutions, Skills, and Jobs in the Digital Era. IGI Global; 382- 423
- Ajam, Ali Akbar; Jafari-Sani, Hossein; Ahanchian, Mohammad Reza. (2013). The role of students' motivation and computer skills in their views on the blended learning approach. Quarterly Journal of New Approaches in Educational Management, 4(3), 63-81. [In Persian]
- Anthony, B., Kamaludin, A., Romli, A., Raffei, A. F. M., Abdullah, A., Ming, G. L., ... & Baba, S. (2019). Exploring the role of blended learning for teaching and learning effectiveness in institutions of higher learning: An empirical investigation. Education and Information Technologies, 24(6), 3433-3466.
- Bisriyah, M. (2020). Exploring Blended Learning in Higher Education: Different Definitions and Teachers' Perceptions, JETLe Vol 1, No 2, 38-46
- Bock, A., Kniha, K., Goloborodko, E., Lemos, M., Rittich, A. B., Möhlhenrich, S. C., Rafai, N., Holzle, F. & Modabber, A. (2021). Effectiveness of face-toface, blended and
- Bolatov, A. K., Gabbasova, A. M., Baikanova, R. K., Igenbayeva, B. B., & Pavalkis, D. (2022). Online or blended learning: the COVID-19 pandemic and first-year medical students' academic motivation. *Medical Science Educator*, 1-8.
- Bouilheres, F., Viet Ha, L. T., McDonald, S., Nkhoma, C. & Jandug-Montera, L. (2020). Defining student learning experience through blended learning, Education and Information Technologies, Issue 4, 1-21
- Caelli, K., Ray, L., & Mill, J. (2003). 'Clear as mud': toward greater clarity in generic qualitative research. *International journal of qualitative methods*, 2(2), 1-13.
- Creswell, J. W. (2015). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE publications.
- Elizabeth, S., & Philippa, G. A. (2019), *Introduction to Blended Learning Practices evidence-based perspectives in ICT-facilitated education*, IGI Global, Hershey, Pa., pp.1-19.
- George, G. (2024). Digital Empowerment in Education: Exploring the Dynamics and Significance of Ict – A Review. *Interantional Journal of Scientific Research in Engineering and Management*, 08(01), 1-10. <https://doi.org/10.55041/ijrem28245>
- Ghaffari, Mahtab; Fardansh, Hashem. (2016). Blended learning and education via mobile. Karaj: Mahatma Gandhi. [In Persian]
- Gultom, A. Suhartini. (2021). Student Interaction, Teacher Competence, and Technology in Online Learning: Does it Create a Meaningful Learning?. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, (541): 169-180.
- Helgevold, N., Næsheim-Bjørkvik, G., & Østrem, S. (2015). Key focus areas and use of tools in mentoring conversations during internship in initial teacher education. *Teaching and Teacher Education*, 49, 128-137.
- Kalantari, Fariborz; Islampanah, Maryam; Lai, Susan; Mohammadi, Sahar. (2023). Presentation and validation of educational justice model based on information and communication technology with blended learning approach in education. *Technology in Entrepreneurship and Strategic Management*, 10(3), 175-187. [In Persian]

- Kazu, I. Y., & Demirkol, M. (2014). Effect of blended learning environment model on high school student academic achievement. *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 13(1), 78-87.
- Khazaei, Shahram; Rashedi, Elahe; Barati, Elahe. (2012). Integrated Education Approaches in Medical Sciences: A Case Study. *Pajooan* (11)1, 11-6. [In Persian]
- Lewin, L. O., Singh, M., Bateman, B. L., & Glover, P. B. (2009). Improving education in primary care: development of an online curriculum using the blended learning model. *BMC Medical Education*, 9, 1-7.
- Li, L. (2020). An Action Research of O2O Blended Learning in the Integrated English Class under the Context of a Chinese Private Language University, *The Online Journal of Distance Education and e-Learning*, 8(1), 10-17
- Lloyd-Smith, L. (2014). Exploring the advantages of blended instruction at community colleges and technical schools. *MERLOT Journal of Online Learning and Teaching*, 1(7), 518-505.
- Mahmoudi, Mehdi; Royan, Safura. (2017). The role of blended learning in the development of education and the teaching process of blended learning by presenting its necessities, challenges and solutions. 7(1). 51-63. [In Persian]
- Montaseri, Mohammad Ali; Badieh Peymayeh Jahromi, Zohreh; Shadfard, Zahra; Pishgar, Zahra; Taghi Zadeganzadeh, Mahboobeh. (2023). Evaluating the effectiveness of scenario-based education in two face-to-face and hybrid methods on the learning of operating room students. *Research in Medical Education*, 15(4), 32-41. [In Persian]
- Najafi, H. (2017). Meta-analysis of studies on the effectiveness of the blended learning approach on improving academic performance in Iran. *Journal of Educational Research*, 36(14); 59-72. [In Persian].
- Narenjisani, Fatemeh; Shahhosseini, Mohammad Ali; Ghafrani, Atefeh. (2022). A systematic review of research related to the blended teaching-learning approach in Iranian universities. *Journal of Information and Communication Technology in Educational Sciences*, 13(4), 132-152. . [In Persian]
- Nourizadeh, Akbar; Zeinabadi, Hassan Reza; Nouhebrahim, Abdolrahim; Abdolahi; Bijan. (2022). Designing the optimal model of blended learning at Payam Noor University. *Scientific Journal of Education and Evaluation*. 4(1). 33-66. [In Persian]
- Rajbian Dehzireh, Maryam; Nazer Shandi, Maryam; Jangi Zehi, Hamid Reza; Hosseini, Seyyed Mohammad Amin. (2021). The effect of blended learning on students' self-concept and academic enthusiasm, *Education in Law Enforcement Sciences*, 9(35), 180-153. [In Persian]
- Rastegari, Narjes; Salari Chineh, Parvin. (2024). Identifying effective factors in implementing blended learning at Farhangian University. *Curriculum Studies*, 18(71), 205-232. [In Persian]
- Rudi Aliabadi, Soraya; Ayati, Mohsen; Rostaminejad, Mohammad Ali. (2023). The effect of blended learning based on digital media on students' lifelong learning competencies. *Education Studies*, 9(35), 18-31. [In Persian].
- Sadeghi Tabar, Parvin; Shariatmadari, Mehdi. (2010). Design and validation of a model of continuous education for the medical community based on blended learning. *Quarterly Scientific Journal, Research in School and Virtual Learning*, 8(1), 79-98. [In Persian]
- Salimi, Masaneh; Taleb, Zahra; Masoudi Nadushan, Esmat. (2023). Identification, validation and model of factors affecting learning agility in e-learning in the education system. *Research in Curriculum Planning*, 20(77), 125-136. [In Persian].
- Samahti, Gita, Javadipour, Mohammad, Rezaei, Ali Akbar and Hatami, Hojjat. (2024). Identification of elements of the curriculum of physical education education with blended learning. *Research in Educational Sports*, 12(34), 173-192. [In Persian]
- Sarmad, Zohreh; Bazargan, Abbas; Hejazi, Elaheh. (2019). *Research Methods in Behavioral Sciences*. Tehran: Agah. [In Persian]
- Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. (2011a). Statute of Farhangian University. The Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian].

- Secretariat of the Supreme Council of Cultural Revolution. (2011b). Fundamental Transformation Document of Education. The Supreme Council of Cultural Revolution. [In Persian].
- Tong, Y., & Wei, X. (2020). Teaching design and practice of a project-based blended learning model. *International Journal of Mobile and Blended Learning (IJMBL)*, 07(0), 99-51.
- Ural, M. N & Takaoğlu, Z. (2023). Comparison of online and face-to-face exams conducted in Physics I course in higher education. *Turkish Journal of Engineering*, 7(1), 9-16
- Yulianti, T., & Sulistiyawati, A. (2020, March). The Blended Learning for Student's Character Building. In *Internationa*
- Zarrabian, Forozan. (2018). The effect of blended teaching-learning method on learning, motivation and interest in anatomy course in medical students. *Research in Medical Education*, 10(1):63-71. [In Persian].

